

Nefndarálit með breytingartillögu

um frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar, nr. 54/2006 (tekjutengdar bætur).

Frá minni hluta velferðarnefndar.

Á Íslandi eru atvinnuleysisbætur áunnin réttindi launafólks. Fyrirkomulagið byggist á grunngildum norrænnar jafnaðarstefnu og var komið á héraðis fyrir tilstilli verkalýðshreyfingar og stjórnmalaflokka sem hafa barist fyrir réttindum almennings. Grunnatvinnuleysisbætur eru 289.510 kr. á mánuði. Að auki eru greiddar 11.580 kr., eða 4% af grunnatvinnuleysisbótum með hverju barni sem er yngri en 18 ára.

Með lögum um breytingu á ýmsum lögum til að mæta efnahagslegum áhrifum heimsfaraldurs kórónuveiru (frekari aðgerðir), nr. 37/2020, voru greiðslur með hverju barni hækkaðar í 6% til bráðabirgða til 31. desember 2020, eða í 17.371 kr.

Tekjutengdar atvinnuleysisbætur eru greiddar út í allt að þrjú mánuði í upphafi hvers bóatímabils, sem er alls 30 mánuðir.

Tekjutengda tímabilið hefur verið lengt tímabundið í sex mánuði frá 1. september 2020 en allir þeir sem þáðu grunnatvinnuleysisbætur fyrir þann tíma fá aðeins þrjú mánuði tekjutengda.

Það er óskiljanlegt að meiri hlutinn framlengi rétt á launatengdum bótum um einungis þrjú mánuði fyrir þá sem misstu vinnuna í mars eins og frumvarpið gerir ráð fyrir en skilji eftir um 10.000 manns sem eru atvinnulausir og misstu vinnuna í febrúar eða fyrr. Minni hlutinn leggur til breytingar í þá veru að allir sem voru atvinnulausir 1. september 2020 fái tekjutengdar bætur í sex mánuði enda illskiljanleg og órökstudd sú mismunun sem lengd tímabilsins felur í sér. Hámarksfjárhæð tekjutengdra atvinnuleysisbóta er 456.404 kr. á mánuði. Tekjutenging bóta skiptir því litlu máli fyrir heildarmyndina ef atvinnuleysistímabil verður langt. Eftir skatt eru grunnatvinnuleysisbætur 242.700 kr. og tekjutengdar bætur 348.500 kr. eftir skatt. Af þessum tölum má sjá að fjárhagslegt tjón einstaklings sem missir vinnuna er verulegt og hefur mikil áhrif á rekstur heimilis og fjölskyldu hans.

Með hlutabótaleiðinni er atvinnurekendum gert kleift að halda ráðningarsambandi við starfsmenn sína. Minni hlutinn telur að breyta þurfi viðmiðum fyrir hlutastörf svo að fyrirtæki geti haldið ráðningarsambandi við fleiri starfsmenn en nú er mögulegt. Minni hlutinn leggur til að viðmiðið verði lækkað aftur í allt að 25% starfshlutfall enda getur það skipt verulegu máli fyrir atvinnurekanda að halda ráðningarsambandi við t.d. fjóra starfsmenn í stað tveggja fái ákvæðið að standa óbreytt. Minni hlutinn tekur undir tillögu meiri hlutans sem lýtur að því að hlutabótaleiðin verði framlengd til 1. júní 2021, því að augljóslega tekur það tíma að byggja upp starfsemi að nýju eftir djúpa atvinnukreppu.

Ljóst er að sá sem þarf að framfleyta sér á atvinnuleysisbótum verður að draga verulega úr neyslu vegna skertra tekna. Mikið og langvarandi atvinnuleysi hefur því einnig neikvæð áhrif á eftirspurn í hagkerfinu sem aftur fækkar störfum. Kreppan í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru bitnar harðast á þeim sem missa vinnuna og á fjölskyldum þeirra. Grunnatvinnu-

leysisbætur eru mun lægri en lágmarkstekjutryggingin samkvæmt lífskjarasamningunum. Til að dreifa byrðunum telur minni hlutinn afar mikilvægt að grunnatvinnuleysisbætur verði hækkaðar í 95% af lágmarkstekjutryggingu og rétturinn til atvinnuleysistryggingar lengdur um 12 mánuði. Á næstu vikum og mánuðum missa mörg hundruð manns rétt sinn til atvinnuleysisbóta og geta einungis leitað á náðir sveitarfélaga eftir stuðningi sem er helmingi lægri en grunnatvinnuleysisbætur. Ef ekkert verður að gert fjölgar fólki á Íslandi sem býr við sárafátækt.

Hækkun með hverju barni, líkt og samþykkt var að tillögu Samfylkingarinnar, og með framlengingu tímabundið er jákvæð breyting. Breytingin þarf þó að vera varanleg og leggur minni hlutinn til að framlag með hverju barni verði hækkað varanlega.

Atvinnumissir er alvarlegra mál í kreppu en í góðæri. Fjöldi fólks missir vinnuna á sama tíma. Störfum fækkar, erfiðara verður að finna aðra vinnu og líkur á langtímaatvinnuleysi aukast. Slæmar félagslegar og heilsufarslegar aukaverkanir langtímaatvinnuleysis eru þekktar og þær eru kostnaðarsamar fyrir fjölskyldur og samfélagið allt. Þegar fram líður verður mikilvægast að fjölga störfum, það tekur tíma. Atvinnuleysisbætur má hins vegar hækka strax. Mikilvægt er að atvinnuleitendur finni starf þar sem menntun þeirra og reynsla nýtist sem best, að öðrum kosti er hætta á að verðmæt menntun og sérhæfing glatist.

Því hefur verið haldið fram, m.a. af Samtökum atvinnulífsins, að ef atvinnuleysisbætur hækki fjölgi atvinnulausum. Því sé mikilvægt að halda atvinnuleysisbótum lágum. Þegar störfum fækkar í þúsunda tali í heimsfaraldri sem veldur miklum erfiðleikum í stærstu atvinnugrein þjóðarinnar eru slíkar fullyrðingar augljóslega rangar. Engin ný störf verða til með því að skapa neyð á heimilum þeirra sem missa vinnu við þessar aðstæður. Auk þess sýna rannsóknir að atvinnuleysi er ekki meira í löndum sem búa við öflugar atvinnuleysistryggingar.

Stór hluti þeirrar upphæðar sem ríkið notar til að hækka atvinnuleysistryggingar skilar sér beint til baka í sköttum og auknum efnahagssumsvifum.

Minni hlutinn styður að öðru leyti tillögur meiri hlutans en telur brýnt að ganga lengra.

Með vísan til framangreinds leggur minni hlutinn til að málið verði **samþykkt** með eftirfarandi

BREYTINGU:

1. Á undan 1. gr. komi fimm nýjar greinar, svohljóðandi:
 - a. (1. gr.)
Í stað tölunnar „30“ í 1. másl. 1. mgr. 29. gr. laganna kemur: 42.
 - b. (2. gr.)
Í stað tölunnar „30“ í 1. másl. 30. gr. laganna kemur: 42.
 - c. (3. gr.)
Á eftir 1. másl. 2. mgr. 32. gr. laganna kemur nýr málslíður, svohljóðandi:
Fjárhæð tekjutengdra atvinnuleysisbóta skal þó aldrei vera lægri en lágmarkstekjutrygging hverju sinni samkvæmt kjarasamningum.
 - d. (4. gr.)
Eftirfarandi breytingar verða á 33. gr. laganna:
 - a. Í stað fjárhæðarinnar „149.523 kr.“ í 1. másl. 2. mgr. kemur: 318.250 kr.
 - b. Við 1. másl. 3. mgr. bætist: en þó skulu grunnatvinnuleysisbætur aldrei vera lægri en sem nemur 95% af lágmarkstekjutryggingu samkvæmt kjarasamningi hverju sinni.

e. (5. gr.)

Í stað hlutfallstölunnar „4%“ í 1. mgr. 34. gr. laganna kemur: 6%.

2. Á undan a-lið 1. gr., er verði 6. gr., komi nýr stafliður, svohljóðandi: 2. másl. 1. mgr. orðast svo: Hið sama gildir á tímabilinu 1. júlí 2020 til og með 31. október 2020 enda hafi fyrra starfshlutfall lækkað um 20 prósentustig hið minnsta og launamaður haldið að lágmarki 50% starfshlutfalli og á tímabilinu 1. nóvember 2020 til og með 1. júní 2021 enda hafi launamaður haldið að lágmarki 25% starfshlutfalli.
3. 2. gr., er verði 7. gr., orðist svo:
 1. mgr. ákvæðis til bráðabirgða XVIII í lögunum orðast svo:

Þrátt fyrir 1. mgr. 32. gr. skal sá sem telst tryggður skv. III. eða IV. kafla öðlast rétt til tekjutengdra atvinnuleysisbóta í allt að sex mánuði. Miða skal við alla þá sem voru atvinnulausir 1. september 2020. Þeir sem lokið höfðu þriggja mánaða tekjutengdu tímabili 1. september 2020 fá greidda þrjá mánuði tekjutengda til viðbótar og miðast greiðslan við upphæð hins fyrra þriggja mánaða tekjutengda tímabils. Hafi hinn tryggði ekki fullnýtt rétt til tekjutengdra atvinnuleysisbóta umfram þrjá mánuði fyrir 1. október 2021 fellur niður ónýttur réttur viðkomandi til slíkra bóta samkvæmt ákvæði þessu.

Alþingi, 4. desember 2020.

Helga Vala Helgadóttir,
form.